

บทที่ 6

ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยวรรณกรรมลายลักษณ์นิทานภาคใต้เรื่อง *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* *สิงห์ไกรภพ* และ *พระอภัยมณี* นำมาเปรียบเทียบกับวรรณกรรมที่เป็นเรื่องเดียวกันของสุนทรภู่ พบว่าวรรณกรรมนิทานภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมสุนทรภู่มากที่สุด

วรรณกรรมภาคใต้ทั้ง 4 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ 2 ชนิด คือกาพย์และกลอน ฉันทลักษณ์ประเภทกลอนมี 4 เรื่องคือ *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* *สิงห์ไกรภพ* และ *พระอภัยมณี* ฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์มี 3 เรื่อง คือ *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* และ *สิงห์ไกรภพ* ชนิดของกาพย์ที่พบมี กาพย์ยานี กาพย์ฉับ และกาพย์สุรางคนางค์ การเลือกใช้ชนิดของกาพย์กับความเหมาะสมกับเนื้อหานั้นพบว่า ชนิดของกาพย์ไม่ได้ใช้เฉพาะเจาะจงกับเนื้อหาประเภทใดเป็นพิเศษ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสามารถเฉพาะตัวของผู้แต่ง ลักษณะสัมผัสส่วนมากตรงตามแบบแผนฉันทลักษณ์ จำนวนคำแต่ละวรรคไม่เคร่งครัดนัก อาจขาดบ้างเกินบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การออกเสียงสำเนียงท้องถิ่นได้ ธรรมชาติของการสวดอ่านสามารถรูดคำให้กระชับได้ ลักษณะตัวอักษรที่จารนั้นไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน เป็นการจารด้วยอักษรไทยภาคกลางที่สะกดการันต์ให้มีความสะดวกตามเสียงพูด และการฟังในภาษาถิ่นของตน ดังนั้นในการอ่านถ้ามองข้ามรูปคำ ก็จะได้ทั้งรสคำและรสความ

จากการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมนิทานภาคใต้กับวรรณกรรมสุนทรภู่ในด้านเนื้อหา เพื่อหาความสัมพันธ์และอิทธิพลที่มีระหว่างกัน พบว่าวรรณกรรมนิทานภาคใต้ทั้ง 4 เรื่องได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมสุนทรภู่ แบ่งความสัมพันธ์ได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรกคือเป็นการนำวรรณกรรมสุนทรภู่มาจารขึ้นใหม่ ฉันทลักษณ์และเนื้อหาตรงกับต้นฉบับวรรณกรรมสุนทรภู่ มีการปรับถ้อยคำบ้างเล็กน้อย เช่นเปลี่ยนคำศัพท์ให้เป็นคำท้องถิ่นได้ เพื่อให้สะดวกในการออกเสียง เช่น "ลูกตา" เปลี่ยนเป็นคำที่คุ้นเคย "หน่วยตา" "กินนอน" เป็น "ซี้่นอน" การคัดลอกอาจมีการปรับปรุงเพิ่มเติมบางตอน ตามความพึงพอใจของผู้คัดลอก หรือละความไปทั้งนี้อาจจะโดยจงใจหรือไม่จงใจของผู้คัดลอก

ลักษณะที่สองเป็นการนำเค้าเรื่องวรรณกรรมสุนทรภู่มาแต่งเป็นสำนวนได้ โดยปรับเปลี่ยนคำประพันธ์ของเดิมคือกลอนมาเป็นกาพย์ตามความนิยมของท้องถิ่นใต้ บันทึกตามเสียงพูดของคนท้องถิ่นใต้ และให้ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของชาวใต้ พบ 3 เรื่องคือ *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* และ *สิงห์ไกรภพ*

ในประเด็นที่มาของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ สันนิษฐานว่า *โคบุตร* สำนวนใต้ช่วงปลายมีลักษณะเป็นโครงเรื่องซ้อนที่รับอิทธิพลจากเนื้อเรื่อง *โคบุตร* ในช่วงต้น ผสมผสานกับอนุภาคอื่นๆ แต่งขยายเนื้อเรื่องจนจบเรื่อง ส่วน *ลักษณวงศ์* เนื้อเรื่องช่วงปลายของสำนวนใต้อาจมีที่มา 2 แนวทางคือกวีแต่งเรื่องยืดยาวไปตามตามที่ได้รับฟังนิทานเรื่อง *สุริวงศ์* ที่แพร่หลายไปยังภาคใต้โดยเชื่อมต่อเรื่องราว คงชื่อบ้านเมือง ตามฉบับสุนทรภู่ เรื่องจึงต่อเนื่องเป็นฉบับเดียวกัน แนวทางที่ 2 คือมี *ลักษณวงศ์* สำนวนอื่นที่มีใช้สำนวนสุนทรภู่คงจะแพร่หลายไปภาคใต้เช่นกัน กวีจึงนำมาผนวกกับเนื้อความฉบับสุนทรภู่ ส่วน *สิงห์ไกรภพ* กวีได้กล่าวไว้ในเนื้อเรื่องว่าได้ยินได้ฟังผ่านการแสดงหนังตะลุง ดังนั้นวรรณกรรมนิทาน *สิงห์ไกรภพ* จึงมีลักษณะท้องถิ่นที่ต่างไปจากฉบับสุนทรภู่

ในด้านรายละเอียดของเรื่องมีความต่างไปบ้างตามกฎเกณฑ์ของนิทาน เช่นปรับลำดับของเนื้อเรื่องตามความเหมาะสม การละความที่เยิ่นเย้อหรือไม่คุ้นเคย การเพิ่มความเพื่อให้เหตุการณ์สมจริง เสริมอารมณ์ของตัวละครให้ทวีคูณขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อความนิยมในท้องถิ่น วรรณกรรมนิทานภาคใต้เรื่อง *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* *สิงห์ไกรภพ* และ *พระอภัยมณี* มีเนื้อเรื่องที่ต่างไปจากวรรณกรรมเรื่องเดียวกันของสุนทรภู่ 3 เรื่อง คือ *โคบุตร* *ลักษณวงศ์* และ *สิงห์ไกรภพ* แต่งด้วยฉันทลักษณ์กาพย์ทั้งสิ้น ส่วนเรื่อง *พระอภัยมณี* ไม่พบเนื้อเรื่องที่ต่างไปจากฉบับสุนทรภู่ วรรณกรรมนิทาน *โคบุตร* พบความแตกต่างด้านเนื้อเรื่องมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีที่สร้างเรื่องราวในช่วงปลายขึ้นใหม่ให้มีความสมบูรณ์จนจบเรื่อง เพราะไม่ปรากฏการรับอิทธิพลจาก *โคบุตร* สำนวนบทละครนอกของภาคกลางที่มีเนื้อความช่วงท้ายเหมือนกัน

วรรณกรรมนิทานภาคใต้นอกจากรับอิทธิพลทางด้านเนื้อหาแล้ว วรรณกรรมนิทานภาคใต้ยังรับอิทธิพลด้านกลวิธีการแต่งจากวรรณกรรมสุนทรภู่ พบ 2 เรื่องคือ *โคบุตร* และ *ลักษณวงศ์* มีลักษณะของการเขียนแบบอย่างชัดเจน ไม่ใช่ลักษณะการฟังเอาความแล้วมาเรียบเรียงใหม่ แต่เป็นการฟัง (อ่าน) เอาความแล้วมาเรียบเรียงใหม่พร้อมกับคงถ้อยคำไว้ด้วย อย่างการปรับจำนวนคำในวรรคกลอนของฉบับสุนทรภู่ให้มีจำนวนคำเท่ากับชนิดของฉันทลักษณ์กาพย์ที่กวีได้ใช้ ที่น่าสนใจคือ ส่วนมากสำนวนกาพย์ภาคใต้จะคงถ้อยคำส่วนต้นวรรคและท้ายวรรคไว้ อาจเป็นเพราะเป็นการจารจากความจำมักจำส่วนที่สำคัญหรือเด่นๆของวรรคนั้นๆได้ อาทิ คำต้นวรรค คำท้ายวรรค สำนวนความเปรียบ

เป็นต้น อิทธิพลของต้นฉบับคำกลอนสุนทรภู่ที่มีอยู่มากทีเดียว สุนทรภู่เป็นกวีที่มีชื่อเสียงเลื่องลือ และเป็นที่เคารพของกวีชาวดัตช์ว่าเป็นครูกลอนของพวกเขา เมื่อเห็นว่าต้นฉบับของสุนทรภู่มีการแต่งที่ดี สำนวนกลอนไพเราะ จึงติดอยู่กับต้นฉบับ คือท่องจำได้ เมื่อแต่งเป็นสำนวนได้จึงคงความเป็นต้นฉบับไว้ วิธีการนี้นับได้ว่าเป็นการแสดงความเคารพต่อครูกลอน และเคารพต้นฉบับดั้งเดิมได้เช่นกัน

ส่วนกลวิธีการแต่งของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ที่แตกต่างจากวรรณกรรมสุนทรภู่ เกิดจากขนบนิยมในการแต่งของท้องถิ่นใต้ กวีแต่งให้สอดคล้องกับความนิยมและความคุ้นเคยของท้องถิ่น เช่นความเปรียบต่าง ๆ กลวิธีการบรรยายบทอัศจรรย์ที่ไม่นิยมกล่าวถึง ทั้งนี้เพราะคนท้องถิ่นใต้ไม่ค่อยพูดเรื่องสัมพันธ์ชายหญิง ถือว่าเป็นเรื่องหยาบโลน ในการสวดอ่านต่อที่ประชุมชนจึงพูดตัดบทกล่าวถึงแต่พอสังเขป

วรรณกรรมนิทานภาคใต้ได้สะท้อนภาพวัฒนธรรมท้องถิ่นใต้หลายประการ ในด้านวัฒนธรรมทางด้านภาษา กวีใช้คำศัพท์ถิ่นใต้ในการแต่ง เพื่อสื่อสารกับคนในท้องถิ่น บันทึกตามการออกเสียงของคนใต้และสะท้อนภาพประเพณี มหรสพและการละเล่น อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ของท้องถิ่นใต้

การศึกษาวรรณกรรมนิทานภาคใต้ทั้ง 4 เรื่องทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมหลายประการ คือให้คุณค่าให้อารมณ์ความเพลิดเพลิน ประเพณีการสวดอ่านในสมัยก่อนเป็นที่นิยมมาก นิทานเป็นอาหารทางใจที่ทำให้ชาวบ้านผ่อนคลาย สนุกสนาน สร้างจินตนาการ การสวดอ่านช่วยให้คนที่อ่านหนังสือไม่ออกรับรู้เรื่องราวและจดจำนิทานได้ นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้นิทานสามารถอยู่ในสังคมสืบต่อมา นอกจากนี้ยังให้คุณค่าทางด้านคติธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตจากความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคม คุณค่าทางการศึกษาของคนในสังคม และคุณค่าทางด้านวรรณกรรมมุขปาฐะ มีการนำวรรณกรรมนิทานไปประกอบบทแสดงมหรสพและเป็นบทประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ วรรณกรรมนิทานจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีบทบาทสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการเปรียบเทียบวรรณกรรมที่เป็นเรื่องเดียวกันของ 2 ท้องถิ่น เพื่อมองความสัมพันธ์ และอิทธิพลที่มีระหว่างกัน ส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์มาจากความใกล้ชิดของ 2 ท้องถิ่น คือภาคใต้กับภาคกลางในทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม

การส่งผ่านวรรณกรรมของสองท้องถิ่นมีมายาวนาน จึงพบว่ามีรายชื่อวรรณกรรมนิทานภาคใต้มีชื่อเรื่องพ้องกับวรรณกรรมภาคกลางหลายเรื่อง

ข้อมูลหนังสือชุดที่เก็บรวบรวมไว้ก็มีจำนวนมาก น่าเสียดายถ้าจะปล่อยให้ผู้ฟังไปตามกาลเวลา น่าจะได้มีการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องอื่น ๆ อย่างลึกซึ้ง และเปรียบเทียบกับฉบับภาคกลาง เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์และอิทธิพลที่มีระหว่างกัน หรืออาจจะศึกษาวรรณกรรมสุนทรภู่เรื่องอื่น ๆ ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมท้องถิ่นได้ เช่นในวรรณกรรมนิราศภาคใต้ที่พบว่ามีลักษณะการพรรณนาลำกับนิราศของสุนทรภู่ ดังในนิราศเมืองทลุง ตอนผู้แต่งเดินทางถึงวัดดอนรูราช เห็นเสาหงส์ จึงพรรณนาว่า

“เห็นหงส์เปลี่ยนเดียวตายบนปลายเสา
เหมือนตัวเราอนิจจนาสงสาร
ไอหงส์เหงาเหมือนนอกเราทรมาน
สิ่งสำราญไหนจะมีสักทีวา
หงส์เอยหงส์จงประจักษ์ความรักด้วย
เอ็นดูช่วยบอกดวงพวงบุปผา
ว่าโศกแค้นแน่นรักหนักอุรา
กำเริบกล้ำมิได้มีนาที่คลาย”

สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น ข้อมูลวรรณกรรมภาคใต้ที่เก็บรวบรวมไว้ตามศูนย์วัฒนธรรมสำคัญ ๆ ของภาคใต้อาจมีข้อมูลจำนวนมาก ที่ยังไม่มีการนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างจริงจัง การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นได้อย่างละเอียดลึกซึ้งในประเด็นต่าง ๆ จึงนับว่าเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ให้กว้างขวางมากขึ้น